

OSIEDZIA

Tychy

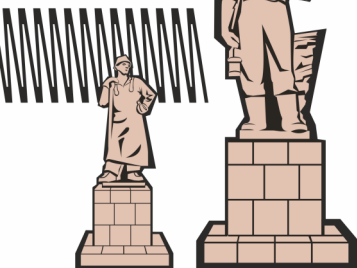
WYMIARZYLI OBIĘTĘ OSIEDZIA, W DOMACH WYMIARZYLI WYMIAR ŻYCIA

BUDYNKI REPREZENTACYWNE

Najważniejszym obiektem osiedla, reprezentacji organizmowi w przyrodzie, jest budynek dawnego domu kultury. Jest to także najważniejszym obiektem na placu. W nim znajdował się miasto skupisk się kulturalna i społeczne życie osiedla, w nim organizowano uroczyste akademie i obywatelskiego przemówienia, a z okazji święt ustawowych wiszące na fasadzie barwnie transparenty. Tutaj też mieściło się kino odenki.

Budynek z tej znaczenia ma najwyższe na osiedlu dekoracje. Na elewacji frontowej umieszczono dwie duże płaskobrazy, po lewej stronie znajduje się przedstawienie masyk ludowej wykwinty przez Augustyna Dyrdę, a po prawej stronie rodzina dłuta Józefa Pokoży. Z tyłu budynku umieszczono dwie rzeźby górnicia wyzwalającego przez Stefana Chorembskiego i hutnika, którego opracował Jerzy Egon Kwiatkowski. Jego wnętrza zdobiół prostą sztuką, kasztowne salify, kolumny i kolonowe łaskiwo na podłodze.

- 1 WYMIAR, PIERVA PRZEKAZA
- 2 KONIEC, DRUGA PRZEKAZA

W regionie wiele miejscowości górniczych zlokalizowanych jest nad pokładami węgla. Zatrzymanych robotników, pozwolono na tarłże i szybyze wydobywanie czarnego złota. Jednak górnicy, którzy stale przybywano, musieli gdzieś mieszkać. Powstał na ulokowane ich w Tychach pojawił się w 1940 r. w regionalnym planie osiedlowym. Rok później Związkiem Różną podjęto stosowną uchwałę i inwestycja została ujęta w planie szóstego pięcioletniego. Główną rolę pomysłowo było wystrzymanie rezydencji miejscowości górniczych, znajdujących się nad pokładami węgla i tym samym umożliwienie taniejszego i szybszego jego wydobycia.

PRZESTRZEŃ

Osiedle zostało skomponowane w oparciu o dwie przeciwnie się po kątem przeciwnie się od siebie rozmieszczone i lustrzane. Plac został pomysłowo jako przestrzeń reprezentacyjną, co zostało dodatkowo podkreślone przez jego symetryczny układ umieszczonego na środku fontannę oraz bogate dekoracje elewacji. Budynek i fontanna w jego bezpośredniej bliskości są z jednej konfiguracji wyżej niż z drugiej zewnętrznych. Wokół placu zostały zlokalizowane lokale handlowe, urząd pocztowy i biblioteka, co także podkreśliło znaczenie tego miejsca i przestrzeni całego osiedla.

To tutaj znajduje się największa ilość dekoracji wykonanych przez Zygmunta Akcedalskiego w technice agnetycznej. Jest to technika wykorzystująca dwie lub trzy warstwy barwnego tynku. Na polobną w szczególności jedną warstwę, kładzie się drugą i zamin zabiegami, wytworząc w niej osy, odstającą kolor głębiej. Można w ten sposób wyznaczyć różne kształty, linie oraz wklęsłość i minierne płaszczyzny, tworząc doświadczenie przestrzenne – na osiedlu są to głównie wieżerunki posłone.

DEKORACJE

- 1 MASA, DRUGA PRZEKAZA

Z kolei w akcentowaniu socjalistycznej treści architektury pomocne były elementy rzeźbiarskie. Chętnie stosowane przedstawienia robotników, rzeźbów, sportowców lub pracowników różnych dziedzin przemysłu, zwłaszcza tych strategicznych gospodarczo i kulturalnych dla regionu, jak górnicy i hutnicy. Motywem chętnie wybieranym były także szaczelnie maszynowe. Do tego w charakterze oznamów należały i rzemieślnicze, kwiaty i ptaki, szczególnie gołębie, jako symbol pokoju.

Najpopularniejszą dekoracją na osiedlu jest ustawiona na słupkach podłokietnik największej ulicy całego założenia, pełnoplastyczna rzeźba przewodniczący pracy – marak. Jej autor, Stanisław Marchewski, przedstawił dumę i robotniczą obroną w sukienkę z buflastymi rękawami i fartuchem, na jednej ręce trzymając kieliszek, a w drugiej model budynek.

OSIEDZIA

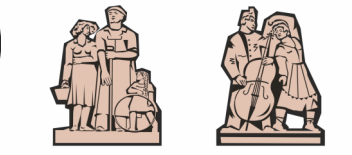

Karłowicz z zespołem projektowym, Tadeusz Teodorowicz-Toponowski, był postacią nielubianą. Urodził się w 1907 roku we Lwowie, gdzie wówczas stała architektura i nie rozpoczynał prac zawodowych. Następnego 15 wyjechał do Warszawy, gdzie w 1926 roku na Glinie rozpoczął pracę na organizowaniu tam Politechnice Śląskiej. Zaprojektował kilka budynków wchodzących w skład kampusu tej uczelni. Mimo żej działalności znajdował czas na projektowanie miast i osiedli, a także niewielkich wnętrz klubów i kawarni. Co więcej profesor był zapalonym sportowcem, miał własne, malował i fotografował oraz pasjonował się także rajdami samochodowymi. Był także wieloletni metody technicznej Akademia Techniczna, wykładał elementy akupunktury. Zmarł w Gliwicach w 2001 roku.

SOBREALIZM

Osiemka, A zgodzie z przyjętymi w 1940 roku zasadami, zostało zaplanowane w Słubie socrealizmu. Nowa architektura miała być jednolita w treści i narodowa w formie. Wzorem dla niej miały być budynki radzieckie, przede wszystkim moskiewskie.

Architekci byli zrealizować założenia narodowej formy, chętnie stosowali symetryczne układy ulic i placów oraz elewacji budynków, czepiali też za wzorce historycznych (detali pochodzących z kamienia i Kazimierza Długiego i Zamościa albo zabudów krakowskich). Chętnie stosowali kolumny i łazy. Budynek miał elewacje podzielone na trzy części: dolną, w której był zaakcentowany cokół lub partia, środkową z gładko ostrykami pionowym oraz górną, w której był widoczny gzyms lub atyka, czyli niewielki murusze zróżnicujący dach. Doświadczenia i kolportaż widok w na budynkach przy placu św. Anny (na mapie użyciu dalszych stron ulicy).

Tekst: Anna Syka
Projekt graficzny: Muffin Studio
Projekt powstał w ramach Programu Rewitalizacji dla miasta Tychy do roku 2023

Chętnych do zgłębienia wiedzy na temat osiedla odjedmy do biblioteki Maria Lipok-Bliwiarzówna, a Jak Anna Wotaryń (dłuz pierwszego osiedla "Nowy Tychy" - Tychy 2008) Wojtyła Oczko, Tychy. Szukaj w przestrzeni miasta, Tychy 2020

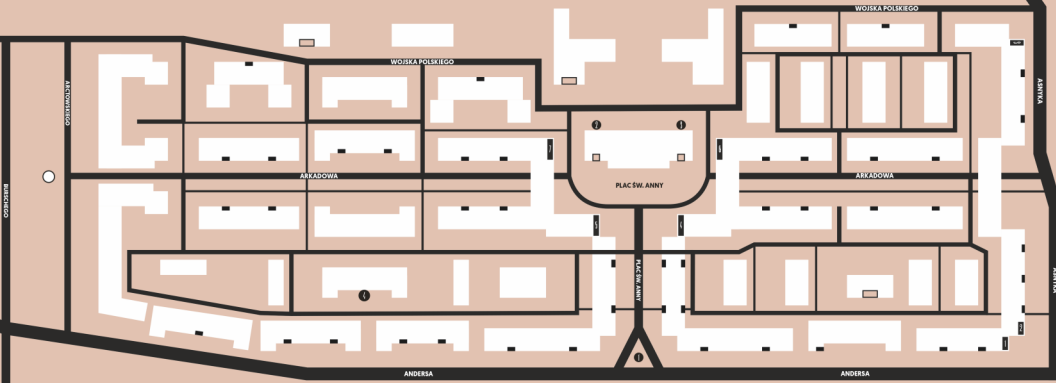
WYMIARZYLI OBIĘTĘ OSIEDZIA, W DOMACH WYMIARZYLI WYMIAR ŻYCIA

OSIEDLE A

LEGENDA

- 1 rzeźba Murarka
- 1 rzeźba Górnika
- 1 rzeźba Hutnika
- 1 rzeźba Małki
- lampa górnicza
- plaskorzeźby
- plakietki
- sgraffito

WOJSKA POLSKIEGO

ULICA ARKADOWA

BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

BUDYNKI MIESZKALNE

Dla dobrego funkcjonowania osiedla ważne są sklepy, punkty usługowe oraz obiekty służące edukacji i opiece nad najmłodszymi. Budowanie tych ostatnich było pilną potrzebą, ponieważ do nowych mieszkań wprowadzali się rodziny z innymi i nieco większymi dziećmi. W obrębie osiedla powstały więc **domki, przedszkola i szkoły**. Budynki dla najmłodszych lokalizowano wewnątrz kwartałów, ale wyjątkiem jest jedno przedszkole, które stanęło przy ul. Wojska Polskiego. Miało to zagwarantować bliskość placówki do budynków mieszkalnych, a także zapewnić pewien stopień izolacji akustycznej, która małe dzieci miała izolować od zgiełku ulicy. Szkoły z kolei powstawały na tyłach domu kultury.

1 NIEKA DZIECI

Budynki te także zostały wyróżnione za pomocą dekoracji. Nad ich wejściami widnieją plakietki wykonane przez Tadeusza Głoda przedstawiające bawące się dzieci. Trochę większą dekorację autorstwa Józefa Egona Kwiatkowskiego znaleźliśmy nad wejściem do dawnej szkoły (Obecnie Prokuratura Rejonowa), a przez dzisiejszym budynkiem Węgrowskiej Biblioteki Pedagogicznej znajdujemy piękny figurę matki z dzieckiem wyryzioną przez Stanisława Marciniaka.

1 PANDURTEL, OWIJA SŁADKI

Klimat osiedla tworzą jednak budynki mieszkalne ukłowane przez siebie wzdłuż ulic. Ich elewacje tworzą gęstwinę, przerywaną przylotkami. Aby dobrze wykorzystać teren, niektóre budynki ukłowano wewnątrz kwartałów. Projektanci zadbałi aby te wojnie zniszczona była odpowiednio zróżnicowana. Niektóre budynki mają trzy kondygnacje, niektóre pięć, ale zdecydowana większość ma ich cztery. Niektóre mają dachy płaskie, niektóre wysokie. Część z nich ma dodatkowe detale architektoniczne, a inne zbudują tylko gzymsy.

Podobny tych detali na uwagę zasługują plakietki umieszczone nad wejściami do niektórych klatek schodowych niewielkie, prostokątne ceramiczne płytki z wizerunkami zwierząt i roślin. Są wśród nich zwierzęta rodzime, takie jak wiewiórka, baran, koza, sowa i jez oraz owady – biedronka i pszczoła. Można też znaleźć gady i płazy – żabę, żółwia i węży oraz zwierzęta egzotyczne – wielbłąda, lwa i strusia. Plakietki zostały wykonane przez katowickich artystów pod kierunkiem rzeźbiarza Stanisława Marciniaka.

Dekoracje te nie są przypadkowe. W latach 50 projektant osiedla pracował na Politechnice Śląskiej w Gliwicach. Tam na elewacji grandwojennego budynku Wydziału Elektrycznego można oglądać ceramiczne plakietki z różnymi zwierzętami. Przewodniczącemu architekt ogłosił że ceramiczne zwierzęta i postawili pomysł ten wykorzystać także w Tyńcach. Dzięki plakietkom nowymi mieszkańcami osiedla, zwłaszcza tym najmłodszymi, łatwiej było trafić do odpowiedniej klatki.

Tysiące Osiedle Anna ukończono w 1955 roku. W ciągu 70 lat od zakończenia łopaty zmienili się funkcje niektórych budynków, urosły drzewa, na obrzeżach osiedla powstały nowe kociadły, przetradowano plac św. Anny uli. Arkadową. Zmienili się także społeczny odbiór osiedla. Rzeźby robotników mogą być teraz postrzegane jako kwiatostan miłośnicy epoki, a nie propagandowa sztuka o narodowej formie i socjalistycznej treści. Dziś osiedle A ceniemy za układ urbanistyczny, w którym wielobieżność budynków, sznokność i ci płasów dostosowane do skali wojenników. Za przestrzeń, w której człowiek czuje się dobrze.

1 LAMPY GÓRNICZE

Od strony wschodniej, na osi ulicy, ustawiono pomnik w formie przekształconej lampy górniczej, na której umieszczono tablicę upamiętniającą górników poległych w kopalni Wępiek oraz informacje o datach budowy osiedla i jego projektancie. W jej pobliżu, na jednym z budynków, powstał w 2017 roku mural upamiętniający Klub piłkarski Polonia Tychy.

Kameralna ulica Arkadowa jest przeciwieństwem reprezentacyjnego placu św. Anny, od którego oddziela ją tylko podziemia. Tutaj można podążać na zacienionej ławce albo pospacerować. Na ulicy ruch pieszcy zostali oddzielony od kolonów; jedni od chodnika została oddzielona słowem.

PLAKIETY

PLAKIETY